

Esitys koskien vuoden 2012 hyvitysmaksun soveltamisalaa ja suuruutta**1. Säädösperusta**

- maksun soveltamisala ja suuruus säädetään valtioneuvoston asetuksella (tekijänoikeuslaki 663/2008)
- tekijänoikeuslain 26 a §
 - ääni- tai kuvanauha taikka muu laite johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön
 - maksu vahvistetaan laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella
 - suuruudeltaan sellainen, että sitä voidaan pitää sopivana hyvityksenä
 - laitekohtaiselle kokonaismäärälle yläraja, jota maksu ei saa ylittää
 - maksun suuruutta vahvistettaessa tulee ottaa huomioon
 - saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä
 - missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana
 - laitetyypeittäin lisäksi se, missä määrin laitetta on mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suojatuista ja suojaamattomista teoksista
- ennen asetuksen antamista neuvoteltava valmistajia ja maahantuoja ja tekijöitä edustavien järjestöjen ja kuluttajaviranomaisten kanssa
- LVM:ltä ja TEM:ltä pyydettävä lausunto

2. Nykytilanne

Nykyinen hyvitysmaksu; laite ja määrä:

<i>C-kasetit</i> (hyvitysmaksu 0,005 eur/min)	
60 min	0,30 eur
90 min	0,45 eur
120 min	0,60 eur

<i>VHS-nauhat</i> (hyvitysmaksu 0,0076 eur/min)	
30 min	0,228 eur
60 min	0,456 eur
120 min	0,912 eur
180 min	1,368 eur
240 min	1,824 eur

<i>Tallennettavat CD-, DVD-, Blu-ray ja MiniDisc-levyt</i>	
< 1 GT	0,20 eur
1-10 GT	0,60 eur
10-25 GT	1,20 eur
> 25 GT	1,80 eur

<i>Digitaaliset tallennuslaitteet (Tallentava televisio, videosoitin ja mp3- tai vastaava audiosoitin, digisovitin)</i>	
< 512 M	4 eur
512 M - 1 GT	7 eur
1-20 GT	10 eur
20-50 GT	12 eur
50-150 GT	15 eur
150-250 GT	18 eur
> 250 GT	21 eur

<i>Ulkoiset kiintolevyt</i>	
250 GT-950 GT	5 eur
950 GT-3 TT	10 eur

Hyvitysmaksukertymä vuodelta 2010 oli 6.481.910 eur. Tänä vuonna (2011) hyvitysmaksukertymä on arvioitu jäävän noin 6,3 miljoonan euron tasolle.

2005	2006	2007	2008	2009	2010
11.575.000	11.703.585	15.566.656	12.030.920	8.799.293	6.481.910

Hyvitysmaksukertymän voimakkaasta laskusta huolimatta Suomen hyvitysmaksukertymä/capita oli vuonna 2010 neljänneksi korkein EU:ssa. Hyvitysmaksun kertymä on vastaavana ajankohtana laskenut useimmissa muissakin EU-maissa. Suomessa hyvitysmaksukertymä/capita on pohjoismaiden korkein ja noin tuplasti korkeampi kuin Tanskassa ja Norjassa.

Maksukertymä laitekohtaisesti vuonna 2010:

Vuosi 2010	kpl	hyvitysmaksu (eur)
C	58 000	23 000
VHS	43 000	68 000
MiniDisc	-	-
CDR	4 750 000	945 000
DVD	3 000 000	1 787 000
Blu-ray/HD DVD	10 000	12 500
Audiotallennin	169 000	1 641 000
Videotallennin/Digisovitin	146 000	2 822 000
Tallentava TV	-	-

Hyvitysmaksualustojen kappalemääräisessä kehityksessä nähdään tallennusalustojen myyntimääriä;

Lasketut kappaleet 2000-2009

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
C-kasetti	1 472 038	1 293 729	923 229	867 701	539 338	270 894	217 979	163 049	106 823	58 000
VHS	4 159 430	4 047 608	3 665 670	2 892 774	2 038 611	1 155 085	592 236	186 608	83 103	43 000
CDR	15 265 478	18 879 859	19 730 567	22 772 857	15 728 272	12 039 017	10 169 380	8 030 662	6 318 120	4 750 000
MiniDisc	470 568	352 067	279 401	181 830	109 082	52 438	37 131	24 967	11 523	-

Audiotallennin	585	596	5 533	24 228	306 571	393 395	349 357	336 632	245 622	169 000
DVD		37 597	500 977	2 996 614	4 654 033	4 678 787	4 561 888	4 220 932	3 714 273	3 000 000
Blu-ray								5 336	7 143	10 000
Videotallennin					70 763	166 980	415 971	250 282	145 985	146 000

3. Markkinoiden kehittyminen ja hyvitysmaksuratkaisuun vaikuttavat muut asiat

Yleistä

– Kulutuskäyttäytyminen näyttää olevan tietynlaisessa murroksessa. Laissa tarkoitettu yksityisen kopioinnin merkitys vähenee ensisijaisesti siitä syystä, että sisältöä saatetaan kuluttajien saataville *lisensioimalla*, jolloin kappaleen valmistaminen tapahtuu tekijän luvalla. Samaan kategoriaan kuuluu myös sellaiset teokset, jotka saatetaan saataville Creative Commons-lisenssillä tai muulla vastaavalla yksipuolisella tahdonilmaisulla, jossa tekijä sallii teoksensa käyttäminen. Musiikin kaupallisista markkinoista yli 20 % tapahtuu jo lisensioimalla. Ei-kaupallisten, creative commons-lisensoidun aineiston määristä ja käytöstä Suomessa ei ole olemassa tutkimustietoa.

– Televisio- ja radiokanavien ohjelmistojen saatavuus myös esityksen jälkeen (erityisesti YLE Areena) vähentää tarvetta televisio- ja radio-ohjelmien nauhoittamiseen. Myös musiikkitarjonnassa tapahtuneet muutokset ja erityisesti Spotify-tyyppiset palvelut ovat omiaan vähentämään kuluttajien tarvetta kopioida musiikkia yksityiseen käyttöön.

– Kappalemääräisesti kopioiden määrä on tuskin vähentynyt, koska lienee yleistä, että tiedostoja siirretään eri tallennusaloille niiden säilyvyyden varmistamiseksi. Samoja tiedostoja voi olla niin tietokoneissa kuin mp3-soittimilla, ulkoisilla kiintolevyillä jne.

– Eräs merkittävä muutostrendi tapahtuu pilvipalveluiden yleistyessä ja nopeiden internetyhteyksien yleistyessä myös mobiililaitteissa. Tämä mahdollistaa aineiston tallentamisen keskitetysti ja yhteyden muodostaminen tähän aineistoon. Toinen trendi on lisensioidun aineiston automaattinen synkronisointi (esim. Applen iCloud-palvelu, joka on juuri tulossa markkinoille Suomessa), jolloin kuluttajien kaikille "ekosysteemiin" kytketyille laitteille automaattisesti tallentuu kuluttajan hankkima sisältö. Tähän mennessä automaattinen synkronointipalvelu on koskenut vain kuluttajan lisensioimaa sisältöä.

– Eräs erityinen palvelumuoto on eräiden toimijoiden tarjoama TV-verkkotallennuspalvelu, jossa kuluttajille tarjotaan maksusta kotimaisia TV-kanavia sisältäen myös mahdollisuuden katsella ohjelma myöhemmin. Näiden palveluiden oikeudellista luonnetta arvioidaan parhaillaan tekijänoikeustoimikunnassa.

– Yleisimpinä laillisina yksityisen kopioinnin tallennuslähteinä ovat musiikin osalta CD-levyt ja audiovisuaalisten teosten osalta TV. Lähes kaikilta TV-kanavilta on vielä mahdollista tallentaa, mutta Elisa Oyj on ensimmäisenä tuonut markkinoille maksu-TV-kanavan (vuodesta 2010 alkaen), jossa oikeudenhaltijat voivat itse määrittellä saadaanko heidän ohjelmiaan tallentaa. Elokuvien ja tietokonepelien osalta markkinoilla käytetään edelleen kattavasti kopiointisuoja. Tähän mennessä e-kirjat ovat yleensä olleet kopiosuojattuja. E-kirjojen jakelu tapahtuu sähköisesti, eli sisältö lisensioidaan myymisen sijaan.

– Pitkällä tähtäimellä näyttää edelleen siltä, että yksityinen kopiointi tulee vähenemään sähköisen kaupan kehittyessä ja verkkotallennuksen yleistyessä. Myös oikeuksien sähköisten hallinnointijärjestelmien (DRM) käyttömahdollisuudet ovat lisääntyneet ja lisääntyvät edelleen.

- Laillisesti lisensoidun aineiston osuus on selkeästi lisääntynyt; musiikkituottajien mukaan musiikin kuluttajakaupasta jo yli 20 % tulee lisensioinnista. Lisäksi 17 %:lla oli käytössään Spotify-musiikkipalvelu.

Hyvitysmaksukertymän kehitys

– Hyvitysmaksukertymä on 2000-luvulla yleensä ollut n. 10–11 miljoonaa euroa vuosittain. Vuonna 2007 kertymä on ollut normaalia suurempi (15 milj), ja myös vuonna 2008 se oli koholla (12 milj). Vuosien 2007 ja 2008 lukuihin on vaikuttanut suuresti ns. digisiirtymä, jonka johdosta tallentavien digisovittimien myynti väliaikaisesti nousi hyvin korkealle. Markkinoiden saturoimisen johdosta seuraavien vuosien myynti on ollut alhainen. Tallentavista digisovittimista tuleva hyvitysmaksukertymä oli vuonna 2007 n. 6,8 miljoonaa, ja on nyt vakiintunut n. 2,8 miljoonaan euroon. Hyvitysmaksukertymästä erittäin merkittävä osa tulee tallentavista digisovittimista.

– Hyvitysmaksukertymä arvioidaan jäävän n. 6,4 miljoonaan euroon vuonna 2011. Ilman laitepohjan laajentamista hyvitysmaksukertymä ennakoitaan supistuvan edelleen vuonna 2012, jääden 5-6 miljoonaan euroon. Mikäli taantuma jatkuu ja syvenee ja kuluttajien luottamus talouteensa vähenee, on tällä todennäköisesti myyntiä alentava vaikutus.

– Hyvitysmaksupohjan laajentaminen ulkoisiin kiintolevyihin ei ole tuonut toivottua tulosta. Tullin tuontitilastojen nojalla arvioitiin, että ulkoisia kiintolevyjä tuotaisiin n. 200.000 vuonna 2011. Käytännössä hyvitysmaksullinen myynti näyttäisi jäävän puoleen tästä. Tiedossa ei ole, miksi myynti on pudonnut vuodessa puoleen edellisen vuoden tilanteesta. Todennäköisesti tälle ei ole olemassa yksiselitteistä syytä.

Markkinanäkymät

– Hyvitysmaksukertymään vaikuttaa taloudelliset suhdanteet ja kuluttajaluottamus. Hyvitysmaksukertymä on suurin piirtein seurannut ETK:n tilastoimaa kulutuselektronikan myynnin laskua (eli sisältäen myös muut kuin hyvitysmaksulliset tuotteet).

– Vuoden 2011 hyvitysmaksuasetusta valmisteltaessa arvioitiin, että tallentavien digisovittimien kauppa alkaisi elpymään laiteuusinnan johdosta aikaisintaan vuodesta 2013 alkaen. Digiboksien myynnin lasku on kuitenkin nyt pysähtynyt, ja jopa hieman elpynyt. Elpymiseen voi vaikuttaa tallentavien HD-digiboksien markkinoille tulo.

– HD-laatuinen videokuva vie enemmän tallennuskapasiteettia kuin normaali videokuva. Toistaiseksi HD-laatuista videokuvaa ei tallenneta siinä määrin, että tämä olisi tarpeellista huomioida. Mahdollista on myös, että tallentaminen siirtyy enenevässä määrin TV-verkkotallennuspalveluihin, jolloin se voisi tulla lisensioinnin piiriin.

– Tallentavien TV-laitteiden myynti on laskenut. On kuitenkin täysin mahdollista, että tämän tuotekategorian myynti lähtee myöhemmin nousuun. Lisäksi tämän tyyppisten

laitteiden hyvitysmaksu on korkea, jolloin pienestäkin myyntimäärästä tulee tärkeää lisätuloa.

– Blu-ray-levyjen myynti nousee vuosittain. Levyformaatin läpimurtoa ei odotettukaan vielä vuodelle 2011, vaan suotuisissa olosuhteissa aikaisintaan vuonna 2012.

– C- ja VHS-kasettien myynti on vähentynyt. Näiden tallennusvälineiden merkitys on vähenemässä, mutta on edelleen sillä tasolla, että hyvitysmaksu tulisi säilyttää. Vuoden 2011 (joulukuu-aikana C-kasettien myynti on lisääntynyt edellisvuoteen verrattuna).

– MiniDisc-levyt ovat poistumassa markkinoilta. Vuonna 2010 niitä myytiin n. 1000 kpl. MiniDisc-levyjä voidaan pitää vanhentuneena teknologiana ja on epätodennäköistä, että myynti enää lähtisi kasvuun. Tekijänoikeusjärjestöt ovat kuitenkin esittäneet, että MiniDisc-levyt säilytettäisiin maksun piirissä.

– Uusia laitteita on tullut markkinoille. Sähköisten lukulaitteiden ja ns. tablet-laitteiden (esim. Applen iPad) yleistymisen on ajankohtaistanut jo aikaisemmin esille tuotua ongelmaa laitepohjan monimuotoistumisesta ja konvergoitumisesta. Laitteista on entistä vaikeampi päätellä, käytetäänkö niitä kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Applen iPad:lla on merkittävä markkinaosuus Suomessa myydyistä tablet-laitteista. Tablet-laitteen käyttöä yksityiseen kopiointiin on ensimmäisen kerran tutkittu vuonna 2011. Selvitys osoittaa, että tablet-laitteille on jossain määrin tallennettu musiikkia. iPadiin on mahdollista siirtää musiikkia kuluttajan tietokoneen iTunes-kirjastosta iPadille. iPadin osalta huomionarvoista on se, että kyse on hyvin suljetusta ympäristöstä, jossa iPadiin tulee sisältöä lähinnä vain iPadin app-storesta sekä Applen musiikkikaupasta iTunesista. Vaikka iPadilla voi surffaila internetissä, ei iPadille voi tallentaa aineistoa suoraan internetistä. iPadissa ei ole tiedostonhallintajärjestelmää, mikä rajoittaa voimakkaasti iPadin käyttömahdollisuuksia tallennusjärjestelmänä.

Padawan-tapauksen huomioiminen

– EU-tuomioistuimen ns. Padawan-tapauksen (C-467/08) mukaan hyvitysmaksua ei saa periä laitteista, joita käytetään yrityskäytössä tai muussa vastaavassa käytössä, jossa kyse ei ole kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Tämä edellyttää, että hyvitysmaksun palautus- tai vapautusjärjestelmä toimii tehokkaasti. Suomessa on olemassa vapautusjärjestelmä (koskee tällä hetkellä CD-, DVD- ym. levyjä, mutta ei laitteita kuten mp3-soittimia tai tallentavia digisovittimia) ja palautusjärjestelmä (koskee kaikkia tallennusvälineitä). Maksujen laajentaminen sellaisiin laitteisiin, joita merkittävässä määrin käytetään esimerkiksi yritystoiminnassa, edellyttää, että palautus- ja vapautusjärjestelmää kehitetään ja että järjestelmästä tiedotetaan tehokkaasti. Vuoden 2011 aikana maksun palautusjärjestelmää on kehitetty, ja nykyisin maksun palautusta koskevat lomakkeet ovat saatavissa Teoston hyvitysmaksuyksikön internet-sivuilta.

– Tekijänoikeusjärjestöt ovat katsoneet, että Suomen tekijänoikeuslain säännös, jonka mukaan hyvitysmaksua peritään tallennusvälineistä, joita *merkittävässä määrin käytetään yksityiseen kopiointiin*, olisi EU-oikeuden vastainen ns. Padawan-tapauksen mukaisesti. Tekijänoikeusjärjestöt ovat viitannet tuomioistuimen Padawan-tapauksessa lausumaan, jonka mukaan hyvitysmaksun keräämiseen oikeuttaa jo se, että väline on saatettu kuluttajien saataville ja se soveltuu yksityiseen kopiointiin. Tuomioistuimen Padawan-ratkaisun kohdassa 54 lausutaan seuraavaa;

54. Kun sitä vastoin kyseiset laitteet on annettu luonnollisten henkilöiden käyttöön yksityiskäyttöä varten, ei ole välttämätöntä näyttää toteen, että he ovat todella tehneet näiden laitteiden avulla yksityisiä kopioita ja että he ovat siten todella aiheuttaneet vahinkoa suojatun teoksen tekijälle.

Lausumassa vahvistetaan itse asiassa vain se yleinen periaate, että hyvitysmaksun perimiseksi ei tarvitse todistaa, että yksittäinen kuluttaja on käytännössä käyttänyt tiettyä hänen omistuksessaan olevaa laitetta yksityiseen kopiointiin. Tuomioistuimen lausuma tulee nähdä sitä taustaa vasten, että Padawan-ratkaisussa keskeisesti oli kysymys siitä, voiko hyvitysmaksu periä välineistä, joita käytetään muuhun kuin yksityiseen käyttöön, eli esimerkiksi yrityskäyttöön;

53. Näin ollen yksityistä kopiointia koskevan maksun periminen erotuksesta kaikista digitaaliseen kappaleen valmistamiseen tarkoitetuista koneista, laitteista ja tarvikkeista, mukaan luettuna kansallisen tuomioistuimen nimenomaisesti mainitsemassa tapauksessa, jossa muut kuin luonnolliset henkilöt ovat hankkineet koneet laitteet ja tarvikkeet selvästi muuhun tarkoitukseen kuin yksityiskäyttöön tapahtuvaa kopiointia varten, ei ole yhteensopivaa direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan kanssa.

Padawan-tapauksen kohteena olleiden tallennusvälineiden pääasiallinen tarkoitus oli kopiointi, eikä kysymys ollut ns. monikäyttölaitteista tai sen asian arvioimisesta, käytetäänkö jotain laitetyyppiä yksityiseen kopiointiin.

– Elektroniikkateollisuus on katsonut, että Padawan-päätös edellyttää, että mahdollinen hyvitysmaksu voidaan kerätä vain siltä taholta, joka laitteen myy suoraan kuluttajalle. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo tämän kysymyksen osalta, että Padawan-päätöksen keskeinen lopputulema on se, että maksua voi periä taholta, jolla on mahdollisuus vyöryttää maksu kuluttajalle.

4. Osapuolten neuvottelu

Opetus- ja kulttuuriministeriössä pidettiin 27.9.2011 neuvottelu, johon osallistuivat kulutuselektronikan maahantuojien ja tekijänoikeuksien haltijoiden sekä kuluttajaviranomaisen edustajat. Neuvotteluissa osapuolet esittivät oman kantansa hyvitysmaksun perusteista.

a) Tekijänoikeusjärjestöjen esitys:

Tekijänoikeusjärjestöjen esityksen mukaan hyvitysmaksun soveltamisala tulisi laajentaa kattamaan tietokoneet, mp3-soittimella varustetut matkapuhelimet ja matkapuhelimeissa käytettyjä muistivälineitä, sellaisia ulkoisia kiintolevyjä, jotka eivät ole vielä maksun piirissä, käytännössä USB-muistitikut, matkapuhelimien muistikortit (microSD, microSDHC, MemoryStickMicro) sekä yleiset ulkoiset muistivälineet (SD, SDHC, SDXC). Lisäksi digitaalisissa audio- ja videotallentimissa tulisi lisätä uusia maksuluokkia korottaen maksua enintään 42,00 euroon.

Tekijänoikeusjärjestöt painottivat, että musiikin ja elokuvan kopioiminen on siirtynyt niihin laitteisiin, jotka eivät nyt ole hyvitysmaksun piirissä, kuten matkapuhelimiin, tableteihin ja tietokoneisiin. Tekijänoikeusjärjestöjen mielestä kopioinnin arvo on 2 miljardia, kun hyvitysmaksukertymä on vain n. 6 miljoonaa.

b) Elektroniikkateollisuuden esitys:

EK, ETK ja Teknologiateollisuus esittävät, että voimassa olevaa hyvitysmaksupohjaa ei tule laajentaa uusiin laitteisiin eikä nykyisen hyvitysmaksun alaan kuuluvien laitteiden tariffeja tule korottaa vuoden 2011 tasosta.

Monikäyttölaiteiden kuten matkapuhelimien ja tietokoneiden osalta elektroniikkateollisuus kiinnittää huomiota siihen, että laitteet on tarkoitettu (ja tutkimusten mukaan käytännössä myös käytetään) aivan toisiin tarkoituksiin kuin kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön.

Elektroniikkateollisuus katsoo, että v. 2011 hyvitysmaksuselvitykset eivät sisällä mitään sellaista uutta tietoa, jonka perusteella matkapuhelimet, tietokoneet, tablet-tuotteet ja hyvitysmaksun piiriin kuulumattomat ulkoiset kovalevyt ja muut ulkoiset muistit tulisi ottaa hyvitysmaksuasetuksen piiriin.

c) Kuluttajaviranomaisten esitys

Kuluttajavirasto/-asiamies vastustaa hyvitysmaksun soveltamisalan laajentamista tietokoneisiin, matkapuhelimiin ja tablet-laitteisiin sekä niihin ulkoisiin kovalevyihin ja muihin ulkoisiin muisteihin, jotka eivät ole maksun piirissä, tariffien nostamista tekijänoikeusjärjestöjen ehdottamalla tavalla ja esitettyjä uusia maksutaulukkoja. Kuluttajaviranomaiset tukevat elektroniikkateollisuuden esitystä.

Kuluttajaviranomaiset kiinnittävät huomiota myös seuraaviin seikkoihin;

- Pelkkä hyvitysmaksun kertymän lasku ei ole syy laajentaa hyvitysmaksun soveltamisalaa.
- Teknisten suojausten käytön vaikutus on lain ja direktiivin mukaan huomioitava hyvitysmaksussa.
- Oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta on otettava huomioon hyvitysmaksua määriteltäessä. Esimerkiksi saman musiikkiteodoston tallentaminen useammalle eri alustalle ei lisää tätä haittaa.
- Sisältöjen laittoman käytön korvaaminen ei ole hyvitysmaksun tarkoitus
- Kuluttajien maksamat moninkertaiset maksut ovat hyvitysmaksujärjestelmän systematiikan vastaisia.

Kuluttajaviranomaiset kritisoivat myös kopiointitutkimuksia siitä, että tutkimustulosten esittämistapa ja tulkinnat ovat tarkoitushakuisia tai jopa virheellisiä.

5. Kopiointitutkimukset

Teoston hyvitysmaksuyksikkö on vuonna 2011 toteuttanut 3 kyselytutkimusta tekijänoikeuksien suojatun aineiston yksityisestä kopioinnista Suomessa. Yksityistä kopiointia koskevan yleistutkimuksen lisäksi on tutkittu tablet-laitteiden sekä USB- ja muistikorttien käyttöä yksityiseen kopiointiin.

Teoston tutkimussuunnitelmaan kuului myös ns. älypuhelimien käyttöä koskeva tutkimuspilotti, jossa ensimmäistä kertaa kuluttajien omien arvioiden sijaan olisi saatu kopiointikäyttyymiseen perustuvaa tietoa. Tutkimushanke kaatui tutkimusta suorittavasta yrityksestä johtuvasta syystä.

Liitteenä olevan Teoston koosteen lisäksi tutkimusten tuloksiin on tutustuttu perehtymällä siihen aineistoon yksittäisistä tutkimuksista, mitä Teosto on toimittanut ministeriöön. Nämä eivät ole sisältäneet tutkimuslaitoksen tekemää tulkintaa tai yhteenvetoa. Ministeriö on myös joutunut pyytämään Teoston hyvitysmaksuyksiköltä

erikseen tunnuslukuja silloin kun tutkimusten tulosten esittämistapa on ollut puutteellista. Tämä on voitu tehdä vain pisteenomaisesti.

Tutkimustuloksissa on vaikeaa hahmottaa yksityiseen kopiointiin kuuluvien tiedostojen määrää, sillä tutkimustuloksissa ei ole juurikaan eritelty tämä osuus. Joistakin kysymyksistä on välillisesti arvioitavissa, kuinka suuri osa kopioinnista tapahtuu lisensoinnin nojalla tai laittomasta lähteestä. Tulosten valossa näyttäisi siltä, että noin kolmannes kuluttajien valmistamista musiikkikappaleiden kopioista syntyy sellaisissa olosuhteissa, että ne eivät tule yksityistä kopiointia koskevan säännöksen piiriin.

Kopiointitutkimuksista ei myöskään ilmene, miltä osin eri laitteille kopioidaan samaa aineistoa. On kuitenkin selvää, että vaikkapa CD-levyjen sisällön siirtäminen mp3-soittimiin edellyttää, että CD:n sisältö ensin kopioidaan tietokoneelle, ja tästä mp3-soittimelle, jolloin kopioiden määrä moninkertaistuu.

Kopiointitutkimuksista ei ole suoraan pääteltävissä se, missä määrin kopiointi vähentää sisällön kuluttajakauppaa.

Yleinen kopiointitutkimus

Teoston hyvitysmaksuyksikön teettämän yleisen kopiointitutkimuksen tulokset osoittavat, että kopiointikäyttäytyminen ei ole juurikaan muuttunut verrattuna kaksi vuotta sitten tehtyyn tutkimukseen.

Kuten aikaisemminkin, kopiointia harjoittaa erityisesti nuoret, 15-29 vuotiaat. Nuoret kopioivat kuitenkin muita yleisemmin laittomasta lähteestä.

Videoaineiston osalta omatekoisen aineiston osuus kaikesta tallentamisesta on suurempi kuin musiikin kohdalla. Tallentaville digisovittimelle ja VHS-nauhalle tallennetaan lähes ainoastaan televisiosisältöä, mutta digikameralle, videokameralle ja matkapuhelimelle tallennetaan lähes pelkästään omatekoista aineistoa.

Jatkokysymykset ovat koskeneet n. 600 vastaajaa, eli 2/3-osaa haastatelluista, jotka olivat tallentaneet edellisen 12 kuukauden aikana tiedostoja tietokoneelleen.

Tietokoneen kopiointikäyttäytymisen osalta tutkimukset osoittivat, että 45 % oli tallentanut viimeksi itse kuvattuja valokuvia, 26 % oli tallentanut itse tuottamiaan tekstitiedostoja, taulukoita tai tietokantoja. Muusta kuin omatekoisesta aineistosta useimmin oli tallennettu musiikkia (10 %). Vastaajilla oli mahdollisuus valita useita aineistotyyppisiä.

Musiikin osalta 42 % ei ole yhtään musiikkikappaletta tallennettuna tietokoneeseen, 22 %:lla oli 1-100 musiikkikappaletta (vastaa 0-5 musiikkialbumia), 16 % 101-500 musiikkikappaletta (5-50 musiikkialbumia) ja 15 % yli 500 musiikkikappaletta.

Elokvien määrän osalta 80 %:lla ei ollut yhtään elokuvaa tallennettuna tietokoneelle, 12 %:lla oli 1-10 elokuvaa ja 7 %:lla oli yli 10 elokuvaa.

TV-ohjelmien osalta 91 %:lla ei ollut yhtään TV-ohjelmaa tallennettuna tietokoneelle, 4 %:lla oli 1-10 ohjelmaa ja 4 %:lla yli 10 ohjelmaa.

Jos huomioon otettaisiin myös niitä, jotka eivät olleet tallentaneet tiedostoja tietokoneelleen edellisen 12 kuukauden aikana, olisi luonnollisesti kopiointia tehneiden kuluttajien suhteellinen määrä pienempi.

Yksityinen kopiointi tablet-laitteille

Kopiointitutkimusten mukaan tablet-laitteita käytetään ylivoimaisesti eniten webbisurffailuun. Myös sosiaaliseen mediaan osallistuminen, kartta- ja navigointipalveluiden käyttö, valokuvien katselu, pelien pelaaminen, lehtien lukeminen, musiikin kuunteleminen ja videoiden katselu internetistä kuuluvat suosittujen käyttötarkoitusten piiriin. 27 % vastaajista oli ilmoittanut tallentaneensa tablet-laitteen muistille musiikkikappaleita. Digitaalisia kirjoja oli laitteen muistille kopioinut 29 % ja elokuvia tai TV-ohjelmia 12 % vastaajista.

Tutkimustuloksissa musiikkitiedostojen keskiarvoksi oli ilmoitettu lähes 500 musiikkitiedostoa. Erikseen kysyttäessä hyvitysmaksuysiköstä saatiin tietää, että tallennetun aineiston määrät yleisesti ovat pieniä, mutta muutaman "suurkuluttajan" kopiointimääristä johtuen keskiarvot nousevat merkittävästi. Mediaani oli 100 kpl. Gaussin käyrällä jakauma oli voimakkaasti vino. Mediaani ja keskiarvo oli laskettu vain siitä otannan osasta, jotka olivat ilmoittaneet tallentaneensa musiikkia tabletille (40 %, eli 122 kpl 302 kappaleen otannasta). Tulokset asettuvat kokonaan eri valoon, jos huomioon otetaan kaikki haastatellut tabletin käyttäjät.

Tutkimustulosten tulkintaan liittyen ongelmia aiheutuu myös siitä, että saadun selvityksen mukaan sisältöä voi tallentaa varsin rajoitetusti tablet-laitteiden muistiin, sillä Applen iPad (67 % markkinoista) on varsin suljettu järjestelmä, eikä sillä ole varsinaista tiedostonhallintajärjestelmää. Applen koko liiketoimintaidea perustuu suljettuun järjestelmään, jossa kuluttajia kytketään Applen tuottamiin (tai Applelle tuotettuihin) sisältöihin. Tätä vahvistetaan omalla tiedostoformaattilla, sillä Applen laitteeseen pystyy tallentamaan vain Applen omassa tiedostoformaattissa olevaa musiikkia ja videota. Tutkimustuloksista on myös vaikeaa päätellä, ovatko musiikkitiedostot Applen iTunesista ostettua (ja mahdollisesti sitä kautta tietokoneelta siirrettyä) vai jotain muuta.

Mediamatkapuhelinten musiikkikäyttö

Mediamatkapuhelinten sijaan nykyisin on alettu käyttää sanaa "älypuhelin". Älypuhelimien määritelmästä ei ole yksimielisyyttä ja on hieman epäselvää, mitkä laitteet lukeutuisivat älypuhelimiin. Mediamatkapuhelimenä on pidetty puhelinta, jossa on mp3-soitinominaisuus.

Viime vuoden matkapuhelintutkimuksessa selvitettiin matkapuhelinten käyttöä musiikin tallentamiseen ja kuunteluun. Muun aineiston käyttö oli suljettu pois, koska matkapuhelimiin ei juuri tallenneta muuta suojattua aineistoa yksityiseen käyttöön. Yleisesti ottaen matkapuhelimia käytetään lähinnä soittamiseen ja tekstiviestien lähettämiseen. Sähköisen kalenterin ja kameran käyttö oli myös suosittua. Noin 20 % käytti puhelinta musiikin kuunteluun (radiosta tai tallenteilta). Tämä osuus oli yleisessä kopiointitutkimuksessa noussut 27 %:iin vuonna 2011.

Vuoden 2010 matkapuhelintutkimuksen mukaan alle puolella niistä, joilla oli musiikkiominaisuudella varustettu puhelin, oli tallentanut musiikkitiedostoja puhelimeen. Matkapuhelintutkimuksen tulokset osoittivat, että matkapuhelinten käytössä yksityisessä kopioinnissa ei ollut juurikaan tapahtunut muutoksia verrattuna aikaisempiin tutkimuksiin.

Mediapuhelinten käyttöprofiili oli säilynyt ennallaan; pieni määrä mediapuhelinten omistajista käyttää puhelintaan musiikin kuuntelemiseen. Heillä saattaa toisaalta olla suuri määrä musiikkitiedostoja tallennettuna puhelimeen, mikä nostaa keskiarvoa. Laillisesti lisensoidun aineiston määrä näytti lisääntyneen ja vertaisverkkopalveluista tapahtuva lataaminen vähentyneen. Tämä kehitys on jatkunut. Laillisesti lisensoidun tai omatekoisen musiikin osuus viimeksi tallennetuista tiedostoista oli noin puolet, laittomasta lähteestä ladatun osuus noin viidesosa ja laillisen yksityisen kopioinnin osuus kolmasosa. Musiikkitiedostoista noin 30 % näytti olleen sellaisia, jotka selvästi kuuluvat hyvitysmaksun piiriin.

6. Teknisten toimenpiteiden huomioiminen

Tekijänoikeuslain mukaan hyvitysmaksun suuruutta vahvistettaessa on huomioitava missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana ja laitetyypeittäin lisäksi se, missä määrin laitetta on mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suojatuista ja suojaamattomista teoksista.

Hyvitysmaksun jaossa on huomioitu se, että audiovisuaalisten tallenteiden myynnissä sekä pelien myynnissä käytetään teknisiä suojakeinoja, joka estää niiden yksityinen kopiointi. Tällaisilla teknisillä suojakeinoilla on suora vaikutus kopiointitutkimusten tuloksiin, koska ne vähentävät yksityistä kopiointia.

Audiovisuaalisia teoksia kopioidaan lähinnä televisiosta, musiikkiteoksia radiosta, televisiosta ja CD-levyiltä. Musiikkitalenteita ei tänä päivänä juurikaan suojata teknisillä toimenpiteillä

Laitetyyppien osalta voidaan todeta, että laitetyyppikohtaisia teknisiä toimenpiteitä ei juurikaan valmisteta, vaan kehityssuunta on kulkenut kohti geneerisiä sähköisiä oikeuksienhallintajärjestelmiä, jossa oikeudenhaltija itse määrittelee teoksen käytön ehtoja ja mahdollisuuksi. Oikeudenhaltija voi esimerkiksi päättää, että kuluttajan ostamaan lisenssiin kuuluu oikeus valmistaa viisi kappaletta eri laitteilla (tällainen ehto on yleinen esim. iTunes-musiikkikaupassa).

Matkapuhelinten osalta elektroniikkateollisuus on aktiivisesti kehittänyt sähköisiä oikeuksien hallinnointijärjestelmiä joita voidaan soveltaa mobiililaitteissa (Nokian OMA-niminen DRM-järjestelmä). Niiden myötä sisällön tuottajat voivat määrätä siitä, onko kuluttajan mahdollista valmistaa kappaleita sisällöstä.

Tablet-laitteiden osalta varsinaisten teknisten toimenpiteiden lisäksi kopiointiin vaikuttaa käytännössä se, että Applen tabletit (markkinaosuus 67 %) edellyttävät Applen oman tiedostoformaatin käyttöä ja että mahdollisuudet tallentaa aineistoa esimerkiksi internetistä suoraan on rajoitettu. Applen tabletilla (iPad) sisältöä hankitaan tyypillisesti Applen sisältökaupasta (app store) taikka siirtämällä tietokoneelta. Applen iCloud sovellus, joka on tulossa myös Suomessa markkinoille, synkronoi eri laitteiden välillä ainoastaan iTunesista ostettuja musiikkitiedostoja.

7. Opetus- ja kulttuuriministeriön arvio

Tekijänoikeuslaki lähtee siitä, että hyvitysmaksu maksetaan tallennusvälineistä, joita "merkittävässä määrin" käytetään yksityiseen kopiointiin. Tämä merkitsee, että yksityinen kopiointi ei tarvitse olla tallennusvälineen ainut käyttötarkoitus. On kuitenkin

selvää, että tallennusvälineen muunlaisella käytöllä ja käyttötarkoituksella on vaikutusta siihen arviointiin, onko aiheellista ulottaa hyvitysmaksu laitteeseen. Arvioon vaikuttaa kopioinnista saatu kokonaisvaikutelma, johon kuuluvat myös mm. kopioitujen tallenteiden määrät ja kopiointifrekvenssi sekä luonnollisesti myös se, onko kysymys laissa määritelty yksityinen kopiointi. Yleisenä lähtökohtana voitaneen pitää, että tallennusvälineen käyttö vain vähäisessä määrin laissa tarkoitettuun yksityiseen kopiointiin ei anna aihetta hyvitysmaksun asettamiseen.

Hyvitysmaksun arvioinnissa kopiointimäärillä voi olla myös vaikutusta hyvitysmaksun laitetyyppikohtaiseen määräytymiseen.

Hyvitysmaksu on viimeksi ulotettu ulkoisiin kiintolevyihin. Odotetusta poiketen hyvitysmaksukertymä on jäänyt puoleen siitä, mitä edellisen vuoden tuontilukujen perusteella arviointiin. Ulkoisia kiintolevyjä koskevan maksun määräämisen yhteydessä pyrittiin ottamaan huomioon maksun kohdistuminen lähinnä kuluttajille suunnattuihin laitteisiin. Näin pyrittiin vähentämään paineet tehostaa mahdollisuuksia hyvitysmaksun vapautukseen ja palautukseen. Ulkoisista kiintolevyistä on vuoden 2011 aikana (1-10/2011) tullut n. 1000 hakemusta hyvitysmaksun palauttamiseksi, mikä on maltillinen tulos.

Hyvitysmaksukertymä vuodelle 2011 on jäämässä vuoden 2010 tasolle, n. 6,4 miljoonaa euroon vuodessa. Vuonna 2012 hyvitysmaksukertymä ei nouse, ellei maksupohjaa laajenneta tai maksun tasoa nosteta. Opetus- ja kulttuuriministeriön arvion mukaan hyvitysmaksun pohjaa tulee laajentaa ja maksun tasoa nostaa, jotta tekijöille tulisi kohtuullinen korvaus yksityisestä kopioinnista aiheutuvasta haitasta.

Viime vuoden hyvitysmaksuasetusta valmisteltaessa pidettiin jo mahdollisena ulottaa maksu myös tietokoneisiin, koska niissä on suuri tallennuskapasiteetti ja niihin kiistatta tallennetaan musiikkia ja elokuva- ja äänisisältöä. Maksu ei silloin ulotettu tähän laitekategoriaan erinäisistä syistä.

Myös mp3-ominaisuudella varustettuja matkapuhelimia käytetään kopiointiin.

Jotta hyvitysmaksukertymän tasoa voidaan nostaa, edellyttää se maksun soveltamisalan laajentamista sekä korvaustason nostamista.

Tallentavien digisovittimien kapasiteetti on noussut merkittävästi. Lähes kaikki markkinoilla olevat tallentavat digisovittimet ylittävät nykyisen maksimirajan 250 gigatavua. Tämä tulee huomioida hyvitysmaksuasetuksessa siten, että tallennuskapasiteettia koskevia rajoja ja maksuja tarkistetaan.

Edellä olevan perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että hyvitysmaksun ala ulotetaan tietokoneisiin ja mediasoittimilla varustettuihin matkapuhelimiin ja että hyvitysmaksun taso tarkistetaan ulkoisten kiintolevyjen sekä digitaalisten tallennuslaitteiden osalta seuraavasti:

Tietokoneista perittävät maksut ja muistirajat olisivat:

alle 250 Gt -> 4 €
250 Gt – alle 500 Gt -> 8 €
500 Gt – alle 1 Tt -> 12 €
1 Tt ja yli -> 15 €

Mediasoitinominaisuudella (mp3 tai vastaava) varustettujen kiinteämuististen matkapuhelinten maksut ja muistirajat olisivat:

500 Mt – alle 1 Gt -> 1,50
1 Gt – alle 10 Gt -> 2 €
10 Gt – alle 20 Gt -> 3 €
20 Gt ja yli -> 4 €

Ulkoisten kiintolevyjen osalta lisättäisiin maksun piiriin kokoluokka 50-250 Gt ja nostettaisiin nykyisten muistikategorioiden hintoja seuraavasti:

50 – 250 Gt -> 9 €
251 Gt – alle 1 Tt -> 14 €
1 – 3 Tt -> 18 €

Tallentavien digisovittimien, videosovittimien ym kategoriaan lisättäisiin muistikategorioita seuraavasti:

251 - 500 Gt -> 21 €
501 - 750 Gt -> 30 €
yli 750 Gt -> 36 €

Muilta osin hyvitysmaksun käyttöala ja suuruus säilyisivät ennallaan.

Maksuihin lisätään arvonlisävero (9 %).

Esitetyn mukainen hyvitysmaksu arvioidaan lisäävään vuosittaista hyvitysmaksukertymää n. 18 miljoonaan euroa.

Opetus- ja kulttuuriministerö esittää lisäksi, että asetus tehdään toistaiseksi voimassa olevaksi. Tekijänoikeuslaki ei edellytä, että valtioneuvoston asetus tehdään määräajaksi. Muutoksella ei olisi vaikutusta vuosittaisiin hyvitysmaksuneuvotteluihin. Muutos mahdollistaisi myös sen, että hyvitysmaksujärjestelmän uudistusta voidaan valmistella rauhassa yli vuodenvaihteen 2012-2013, mikäli tarpeen.

LIITTEET Luonnos hyvitysmaksuasetukseksi
Hyvitysmaksun neuvottelumuistio 27.9.2011
Tekijänoikeusjärjestöjen esitys
Elektroniikan maahantuojien esitys
Kuluttajaviranomaisten esitys
Hyvitysmaksuyksikön tekemä yhteenveto kopiointitutkimuksista 2011